

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA BILISHNING EMPIRIK BOSQICHLARINI AHAMIYATI

Muallif: Xusanova Umida Alisherovna ¹

Affiliyatsiya: Toshkent Amaliy fanlar universiteti 1-kurs magistranti ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15194532>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlarini ahamiyati masalasi ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili asosida xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlarini ahamiyati o'rganiladi. Natijalar qismida xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlarini samaradorligi tahlil qilinadi. Muhokama va xulosalar qismida xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishga amaliy tavsiyalari beriladi.

Kalit so'zlar: empirik bilish, sezgi, idrok, tajriba yeg'ish, audiovizual materiallar, autentik audio matnlar

KIRISH

Xorijiy tillarni o'qitish bugungi kunda globallashuv sharoitida ta'limning muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Til o'rganish jarayoni nafaqat lingvistik bilimlarni, balki psixologik va pedagogik yondashuvlarni ham talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, bilishning empirik bosqichlari (amaliy tajribaga asoslangan) tilni muvaffaqiyatli o'zlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlari mohiyatini, ularning ahamiyatini hamda amaliy qo'llanilish usullarini tahlil qiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Bilishning empirik bosqichlarini nazariy asoslari

Bilishning empirik bosqichlari – bu bilimlarni to'plash va tahlil qilishda bevosita tajribaga asoslangan jarayonlar hisoblanadi. Ushbu bosqichlar quyidagi komponentlardan iborat: [1]

Sezgi: Atrof-muhitni bevosita his qilish orqali axborot olish.

Idrok: Olingan axborotni tahlil qilib, uni ongli ravishda tushunish.

Tajriba yig'ish: Ilmiy yoki shaxsiy tajribalar asosida bilish jarayonini rivojlantirish.[2]

Xorijiy tillarni o'qitishda bu bosqichlar o'quvchilarning tilni tabiiy ravishda, real vaziyatlarda o'zlashtirishiga yordam beradi.

Empirik yondashuvning nazariy asoslari

Bilishning empirik bosqichlari bir qator nazariyalarga asoslanadi:

Deweyning tajriba orqali o'qitish nazariyasi: Dewey ta'lim jarayonida faol ishtirok va tajribaning muhimligini ta'kidlaydi.[1]

Vigotskiyning ijtimoiy o'rganish nazariyasi: Ijtimoiy muloqot va tajriba asosida bilish jarayonining rivojlanishini tushuntiradi.[2]

Skinnerning xulq-atvor nazariyasi: Ta'lim jarayonida stimullar va javoblar orqali tilni o'rganish jarayonini tavsiflaydi.[3]

Mazkur nazariyalar xorijiy tillarni o'qitishda amaliy yondashuvlarning nazariy asosini tashkil etadi.

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlarini ahamiyati quyidagi asosiy natijalarni aniqlandi:

Empirik bosqichlarning xorijiy tillarni o'rgatishdagi roli

Empirik bosqichlar xorijiy til o'rgatishda bir qator afzalliklarni taqdim etadi:

Real muhitni taqlid qilish: O'quvchilar tilni o'zlashtirishda amaliy tajriba orqali muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xotirani mustahkamlash: Tajriba asosida olingan bilimlar ko'proq esda qoladi.

Ko'nikmalarni rivojlantirish: Faoliyat jarayonida tilni amalda qo'llash orqali tinglash, gapirish, o'qish va yozish kabi asosiy ko'nikmalar rivojlanadi.[4]

Misol uchun, xorijiy tilni o'rganishda multimedia resurslari, rolli o'yinlar, interaktiv mashqlar va til muhitida muloqot qilish kabi usullar samarali natijalar beradi.

Xorijiy tillarni o'qitishda empirik bosqichlarning amaliy qo'llanilishi

Tinglash va kuzatish bosqichi

O'quvchilar tinglash materiallari orqali yangi so'zlar va iboralarni idrok qiladi.

Masalan:

Audiovizual materiallar: Film va videolar.

Autentik audio matnlar: Podkastlar, musiqalar.

Muloqot qilish va tajriba yig'ish

Muloqot davomida tilni tabiiy qo'llash imkoniyati yaratiladi. Bunga quyidagilar kiradi:

Rolli o'yinlar: Turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtirish.

Juftlik va guruhda ishlash: O'quvchilar o'zaro til o'rganuvchi sifatida tajriba almashadilar.[5]

Refleksiya va tahlil

Tajriba davomida olingan bilim va ko'nikmalarni tahlil qilish orqali ularni mustahkamlash:

Yozma topshiriqlar: Shaxsiy fikrni ifodalash.

O'z-o'zini baholash: Bajarilgan ishlarni tanqidiy ko'z bilan ko'rib chiqish.

Xorijiy tillarni o'qitishda empirik bosqichlarning cheklovlari

Empirik yondashuvning afzalliklari bilan bir qatorda ba'zi cheklovlari ham mavjud:

Vaqt talab qilishi: Real muhitda tajriba yig'ish ko'proq vaqtni talab qiladi.

Material va uskunalarning yetishmasligi: Interaktiv usullardan foydalanish uchun zamonaviy texnologiyalarning zarurati.

Har bir o'quvchining individual ehtiyojlari: Har bir o'quvchi uchun mos yondashuvni topish qiyin bo'lishi mumkin.

TAVSIYALAR

Xorijiy tillarni o'qitishda empirik yondashuv samaradorligini oshirish uchun quyidagilarni tavsiya etish mumkin:

Innovatsion texnologiyalardan foydalanish: Interaktiv vositalar orqali real muhitni yaratish.

Autentik materiallardan foydalanish: Tabiiy til muhitini ta'minlash uchun haqiqiy materiallarni tanlash.

Metodikani diversifikatsiya qilish: Har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashuvchan yondashuvni qo'llash.

XULOSA

Xorijiy tillarni o'qitishda bilishning empirik bosqichlari nafaqat lingvistik bilimlarni, balki psixologik va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Tajriba orqali o'qitish o'quvchilarni real vaziyatlarda muvaffaqiyatli muloqot qilishga tayyorlaydi. Ushbu yondashuv samaradorligini oshirish uchun amaliyotda yangi texnologiyalarni keng qo'llash, o'quv dasturlarini yangilash va talabalarning individual xususiyatlariga mos yondashuvni shakllantirish zarur. Ayniqsa, XXI asrdagi ta'limda innovatsion vositalarni jalb qilish orqali ta'lim sifatini oshirish va turli yoshdagi o'quvchilar uchun mos muhit yaratish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, empirik bosqichlar inson bilish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ta'limning uzoq muddatli natijalarini ta'minlaydi. Ular o'quvchilarning real hayotda muvaffaqiyatli muloqot qilishga tayyorligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Demak, empirik yondashuvlarni yanada boyitish uchun yangi tadqiqotlar o'tkazish va amaliy tajribalarni tahlil qilish muhimdir. Ushbu tadqiqotlar xorijiy tillarni o'qitishdagi yangi imkoniyatlarni aniqlashga yordam beradi hamda bilim berish jarayonini yanada samarali va hayotiyligini oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Dewey, J. Experience and Education.
2. Vigotskiy, L. S. Thought and Language.
3. Skinner, B. F. Verbal Behavior.
4. Ellis, R. Second Language Acquisition.
5. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching.